

Stara Vrhnika – majhen kraj s sila bogato preteklostjo

»Ime našega gručastega naselja, ki leži na valovitem zahodnem obrobju Ljubljanskega barja, na nizkih obronkih gozdnate Planine, se v notranje avstrijski fevdni knjigi prvič omenja leta 1444, tako da smo pred petimi leti praznovali 560-letnico.« seže daleč nazaj v zgodovino njenega rojstnega kraja Ema Goričan, rojena Ogrin, 61-letna upokojena gostinka. Že dobro desetletje zagnano in sistematično raziskuje preteklost Stare Vrhnike, njene etnološke posebnosti ter izvor domačih hišnih imen za 65 domačij, pri čemer je izdelala tudi 23 rodovnikov prednikov gospodarjev ter rodbinske povezave za 300 do 400 let.

»Stara Vrhnika, ki jo od dva kilometra oddaljene Vrhnike ločita le Sv. Trojica (352 m) in Tičnica (366 m), se je v času uradne cerkvene rabe latinskega jezika, ko je spadala pod Oglej in Beneško republiko, imenovala Gornja Vrhnika. S prihodom Habsburžanov je bilo nemško ime za Vrhniko Oberlaibach, torej Gornja Ljubljana. V nemščini pa je bila slovnično nesprejemljiva raba Ober Oberlaibach, zato so našo vas preimenovali v Alt Oberlaibach oziroma Staro Vrhniko,« pojasnjuje nastanek sedanjega krajevnega imena Starovrhničanka, ki se je iz želje po globljem spoznanju njenih rodbinskih korenin in ljubezni do domačega kraja ob koncu devetdesetih let prejšnjega stoletja začela ljubiteljsko ukvarjati z rodoslovjem in krajevno zgodovino.

Najprej jo je zanimalo, od kod prihaja hišno ime njihove, Ogrinove domačije, ki se ji po domače reče Pr' Mesc (Pri Mescu). Zakopala se je v najrazličnejše zgodovinske vire, zlasti v cerkvene knjige krstov, porok in smrti, ter vztrajno beležila pričevanja starejših krajanov o nekdanjem življenju v vasi in bližnji okolici. »Tako sem ugotovila, da domače ime moje rojstne hiši izhaja iz priimka Mesc, kakor se je pisal pr-

vi gospodar Janez, ki se je okrog leta 1677 z bližnjega zaselka Koren preselil na Staro Vrhniko in si z ženo Marijo tu ustvaril dom. Njemu sta sledila še dva rodova, nakar se pojavijo Zorci. Njihovi trije rodovi se končajo z Markom Zorcem, ki na Stari Vrhniki 38 (zdaj 56) umre leta 1817. Njegova ovdovela žena Katarina se je še isto leto poročila z Antonom Ogrinom iz Velike Ligojne, tako da so Ogrini Pr' Mesc že več kot 180 let. Antonu je sledil Simon, nato pa trije Franci, moj stari oče, oče in brat. Slednji je bil edini moški potomec (imava še sestre Marinko in Branko) in se je kot predstavnik petega Ogrinovega rodu skupaj z ženo Jožico po materini smrti leta 1993 povsem posvetil delu na kmetiji, ki se je vseskozi povečevala, tako da danes obsega šest hektarjev njiv in prav toliko gozda. V hlevu imajo 10 do 15 glav živine, oddajajo mleko in izdelujejo mlečne izdelke.«

Mladi so se zbirali Pr' Pil

Ko se na kratko sprehodiva skozi skoraj štiristoletno zgodovino kmetije Pr' Mesc, se prijazna in poznavalska Ema Goričan ozre na stari razglednici izpred prve svetovne vojne in ob fotografijah vrhniških fotografov Franca Marklja in Ivana

Tišlerja najprej pojasni, da njihova hiša stoji za kapelico Kristusa križanega Pr' Pil (Pri znamenju) sredi vasi na križišču šestih vaških poti (na Hribe, na Peril, v Dole, proti cerkvi in naprej proti Korenu, na polje in proti Vrhniki). Pri tej kapelici, zgrajeni leta 1867, so se mladi nekoč zbirali, kramljali in tudi zapeli, pozimi pa so se po klancih, ki se od tod spuščajo proti dolini, sankali in drsali.

Na manjši sliki vzdolžne razglednice (enako kot na vrhnji fotografiji na pokončni razglednici) je upodobljeno središče vasi, ki so ga obdajala pročelja kmečkih domov, od katerih se danes s prvotno, torej kmetijsko dejavnostjo ukvarja le še sogovorničin brat Franc. »Pred približno sto leti je bila Stara Vrhnika, h kateri sodijo zaselki Razor, Koren in Podčelo, ki ležijo na vzhodnih pobočjih dolomitne Ulovke, pretežno kmečka vas, v kateri so imeli svoje delavnice tudi nekateri obrtniki (kovači, tesarji, zidarji, mizarji). Skoraj pri vsaki hiši so imeli nekaj glav govedu, konje in prašiče. Prevladovala je mlečna živinoreja in ta tradicija se je ohranila vse do današnjih dni. Okoli vasi, kjer so proti Betajnovi kamnita, proti griču Hribi na severovzhodu pa ilovnata tla, so bila polja, na katerih so pridelovali predvsem žita, krompir in krmne rastline. Pri marsikateri hiši so se zlasti do leta 1899, ko so železniško progo potegnili do Vrhnike, preživljali tudi s prevozništvom in s konjskimi vpregami razvažali različen tovor. Med drugim tudi material za gradnjo cest in nasipov ter stavbni les in kurivo. Med večjimi domačimi lesnimi trgovci je bil Franc Rode, ki je tudi prek časopisnih oglasov